ELSEVIER

Available online at www.sciencedirect.com

ScienceDirect

journal homepage: <http://www.elsevier.com/locate/kontakt>

Original research article

Problémy rozdílné místní příslušnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a soudů v rámci zajištění ochrany práv nezletilých dětí

Problems of different territorial jurisdiction of the authorities of social and legal protection of children (OSPOD) and courts regarding the provision of the protection of the rights of minor children

Jana Borská *

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, České Budějovice, Česká republika

INFORMACE O ČLÁNKU

Received: 2016-02-26
 Received in revised form:
 2016-03-30
 Accepted: 2017-04-118
 Published online: 2017-03-28

Keywords:

Collision representative
 Territorial jurisdiction
 Social security departments
 Authorities of social and legal
 protection of children
 Guardianship courts
 Designated local authorities

ABSTRACT

The Czech Republic, as a signatory of the Convention on the Rights of the Child, has vested the practice of state administration in the field of care for minor children to the authorities of social and legal protection of children (OSPOD). The purpose of such legal establishment is to provide complex care for minor children on the lowest administrative instance (according to the Act on Social and Legal Protection of Children). Territorial jurisdiction of OSPODs is determined by Act No. 359/1999 Coll., on the Social and Legal Protection of Children, and is therefore established according to the official permanent residence of each child. The real decision-making regarding the protection of the rights of minors is the responsibility of municipal courts. These courts appoint OSPODs as “collision representatives” who protect the interests of minor children in court proceedings. However, the territorial jurisdiction of these courts is determined by Act No. 292/2013 Coll., on Special Court Proceedings. According to this latter act, the court that is eligible to carry out proceedings is the general court of the minor, and in fact it is typically the court where the minor resides. The real place of residence and the place of official permanent residence are not always identical. The aim of this paper is to assess the complex legislation on the issue in theory, and to point out the practical impact and possible problems derived from the different territorial jurisdiction of OSPODs and courts. Additionally, qualitative research has been carried out, based on structured interviews. The respondents are nine municipal court judges who specialize in family law, and nine leading employees of OSPODs. The respondents in both groups are selected in matching pairs, so that their responses reflect the mutual positional relation of the judges in the territory of the court and the local OSPODs. On the theoretical level, the research concerns the evaluation of judicial scholarly writings and court decisions in the field and defines and identifies the problems derived from the different territorial jurisdiction of the bodies. In the interviews, all respondents said that they found the different jurisdictions highly problematic. The wider impact of the issue has also been assessed

* **Korespondenční autor:** JUDr. Jana Borská, Ph.D., Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, J. Boreckého 1167/27, 370 11 České Budějovice, Česká republika; e-mail: j.borska@volny.cz
<http://dx.doi.org/10.1016/j.kontakt.2017.01.003>

KONTAKT XIX/1: 53–61 • ISSN 1212-4117 (Print) • ISSN 1804-7122 (Online)

in terms of guaranteeing the participation of collision representatives in the decision making of courts regarding minor children.

S O U H R N

Klíčová slova:

kolizní opatrovník
místní příslušnost
odborní sociálních věcí
orgány sociálně-právní ochrany
dětí
opatrovnícké soudy
pověřené obecní úřady

Česká republika jako signatář Úmluvy o právech dítěte svěřila výkon státní správy na úseku péče o nezletilé děti obecním úřadům obcí s rozšířenou působností, které jsou v systému orgánů sociálně-právní ochrany základním článkem a které mají zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, nejširší působnost. Orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) jsou začleněny do systému výkonu státní správy v územním členění tak, aby byla zajištěna komplexní péče o nezletilé děti v rozsahu stanoveném zákonem o sociálně-právní ochraně dětí. Místní příslušnost těchto orgánů je stanovena zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění (dále jen zák. č. 359/1999 Sb.) a je určena dle trvalého bydliště nezletilého dítěte. Faktické rozhodování o ochraně zejména práv nezletilých dětí je svěřeno do pravomoci okresních soudů, které jmenují OSPOD jako kolizního opatrovníka, jenž v řízení hájí zájmy nezletilých dětí. Místní příslušnost soudů se však řídí zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění (dále jen zák. č. 292/2013 Sb.), kde je k jednání příslušný obecný soud nezletilého, kterým je zpravidla soud, kde má nezletilé dítě faktické bydliště. Ne vždy se místo trvalého pobytu a faktické bydliště shodují. Cílem tohoto příspěvku je zpracovat komplexní právní úpravu dané problematiky z teoretického hlediska s poukázáním na praktické dopady a problémy plynoucí z rozdílné místní příslušnosti OSPOD a soudů. Zkoumání rozdílné místní příslušnosti těchto orgánů je součástí širšího výzkumu vzájemného vztahu OSPOD a soudů při rozhodování o nezletilých dětech, kde právě rozdílná místní příslušnost je problémem, který je označován jak soudy, tak i OSPOD za stěžejní. Kvalitativní výzkum byl proveden formou strukturovaných rozhovorů vedených s deseti soudci okresních soudů, kteří soudí rodinné právo, a současně s deseti vedoucími pracovníky OSPOD párově tak, aby byl zachycen vzájemný názorový vztah soudců v místě sídla soudu a pracovníků OSPOD. V teoretické rovině byl proveden rozbor právních textů, judikatury v dané oblasti a byly definovány problémy, které z rozdílné místní příslušnosti těchto orgánů plynou z dostupné literatury, odborných článků, komentovaných zákonů a platné judikatury v dané oblasti. Všichni dotázaní označili rozdílnou místní příslušnost výše zmíněných orgánů za velmi problematickou. Byly zkoumány i širší dopady rozdílné místní příslušnosti v souvislosti se zajištěním účasti kolizních opatrovníků při rozhodování soudu o nezletilých dětech.

© 2017 Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta.
Published by Elsevier Sp. z o. o. All rights reserved.

Úvod

Problematika rozdílné místní příslušnosti soudů a OSPOD je dlouhodobě předmětem kritiky laické i odborné veřejnosti. Právní úprava dané problematiky je upravena v několika právních předpisech. Mezi tyto předpisy patří zejména zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění [1], zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění [2], zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech, v platném znění [3], zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění [4], zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění [5] a zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění [6]. V textu jsou dále uvedeny pouze pod číselným označením a rokem vydání.

Pojem sociálně-právní ochrana dětí

Sociálně-právní ochrana dětí představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, rodičovskou péči a ži-

vot v rodině, identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, vzdělání a zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním, rovněž sanaci rodiny, která směřuje k obnovení narušených funkcí rodiny a zabezpečení odpovídajícího náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže vyrůstat ve vlastní rodině. Ochrana dítěte je však daleko širší pojem než sociálně-právní ochrana a zahrnuje soubor dalších práv a oprávněných zájmů dítěte upravených v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly (například postavení dítěte jako svědka [7]. Tvoří tak předmět činnosti celé řady orgánů, právnických a fyzických osob, a to v závislosti na jejich působnosti [8].

Orgány zabezpečující péči o nezletilé

V úvodu článku je nutné si vymezit terminologii, která souvisí s označením orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Je-li v textu tohoto článku uveden OSPOD, jedná se fakticky o správní orgán, se svěřeným výkonem státní správy

na úseku zajištění péče o nezletilé děti, kde je tím konkrétním orgánem sociálně-právní ochrany dětí míněn pověřený úřad obce s rozšířenou působností a v rámci tohoto úřadu je podle organizačního řádu vytvořené specializované pracoviště – zpravidla nazvané oddělení sociálně-právní ochrany dětí a začleněné do odboru sociálních věcí. I tento odbor může mít rozšiřující název, např. odbor sociálních věcí a prevence apod.

Mezi základní články soustavy orgánů zajišťujících péči o nezletilé lze zařadit orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a soudy. Postavení, úloha, pravomoc a působnost každého z nich se liší podle jejich rozsahu oprávnění při zajištění práv a oprávněných zájmů nezletilých a jsou vzájemně velmi úzce provázány. OSPOD zajišťuje konkrétní realizaci ochrany nezletilých dětí v jejich zájmu a soudy fakticky rozhodují o jejich ochraně a oprávněných zájmech nezletilých. Jejich postavení a úloha v soustavě orgánů výkonu státní správy a soudní moci jsou zakotveny v zákonech. Činnost OSPOD je zakotvena v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí [1]. Obdobnou právní úpravu ochrany dětí najdeme i v jiných vyspělých demokraciích, ovšem s jistými specifiky. Těmi jsou například ochrana dětí při mimosoudních rozvodových řízeních v USA [8], různé hierarchické modely zapojení klinických sociálních pracovníků [9] a forenzních psychologů [10], role dětských lékařů v procesu [11] či dokonce možnost zastoupení dětí laiky [12]. Modely ochrany dětí se přitom v západních demokraciích těší značnému vědeckému zájmu. V Austrálii se společenští vědci zabývali nekonzistentní úpravou jurisdikce „rodinných“ a „dětských“ soudů [13] a jejich pozornost napomohla k transformaci a zlepšení celého právního systému [14]. Obecně panuje mezi odbornou veřejností názor, že systém státem určených právních ochránců a poradců dětí je nezbytný [15]. Cílem tohoto příspěvku je zkoumat problémy plynoucí z rozdílné místní příslušnosti OSPOD a opatrovnických soudů v případech, kdy je OSPOD soudem ustanoven jako kolizní opatrovník, který hájí zájmy nezletilých dětí před soudem. Problém české úpravy, podchycený v tomto článku, je ve světě ojedinělý. Zahraniční výzkumy zejména z anglicky mluvících zemí však poukazují na jiné nemalé problémy s formální stránkou právní úpravy služeb srovnatelné s českými OSPOD. Těmi jsou například rozpor mezi zájmy dítěte a rychlostí soudního procesu ve Velké Británii [16, 17, 18], přesahy věcné působnosti různých soudů téže instance v Austrálii [13], problémy ochrany dětí rodičů s mentálním postižením [19], zachování soukromí dětí [20] či rozpory mezi státní a federální úpravou v USA [21].

Místní příslušnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí

Obecně pro poskytování sociálně-právní ochrany OSPOD nezletilým platí zásada, že místní příslušnost těchto orgánů se řídí místem trvalého pobytu dítěte. Z této zásady se právní úprava umožňuje odchýlit v případech, kde se jedná o prospěch dětí, případně vhodnějších podmínek pro rodiče, ve vazbě na zajištění prospěchu dětí a dále vhodnějších podmínek pro samotné rodiče či žadatele o osvojení či pěstounskou péči. Místní příslušnost je upravena v § 61 zák. č. 359/1999 Sb. [1] takto: „Místní příslušnost krajské-

ho úřadu, obecního úřadu obce s rozšířenou působností a obecního úřadu se řídí místem trvalého pobytu dítěte, není-li dále stanoveno jinak.“ Toto ustanovení představuje speciální úpravu ve vztahu k obecné úpravě určování místní příslušnosti správních orgánů, která je upravena v § 11 odst. 1 zák. č. 500/2004 Sb. [2]. Výjimku z uvedené příslušnosti tvoří například situace, kdy matka po narození dítěte opustila a zanechala je ve zdravotnickém zařízení. V takové situaci je místně příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož územním obvodu je zdravotnické zařízení, kde se nachází opuštěné dítě. Dále jde o situaci, kdy je obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen podat soudu návrh na vydání předběžného opatření, případně se postarat o dítě, které se ocitlo ve stavu nedostatku řádné péče, anebo je-li život dítěte či jeho normální vývoj, případně z jiného vážného důvodu, ohrožen. I zde je příslušný rovněž OSPOD, kde se dítě zdržuje. Jedná se zejména o situaci, kdy se dítě ocitlo bez péče přiměřené jeho věku a je nutné situaci okamžitě řešit vydáním příslušného opatření v pravomoci OSPOD či již výše zmíněným předběžným opatřením [1]. Místem trvalého pobytu osoby, která má zájem stát se osvojitelem či přijmout dítě do pěstounské péče, pokud se jedná o poradenskou pomoc v této oblasti, se řídí příslušnost sídlem OSPOD, který poradenství poskytne. Snahou je přiblížit těmto osobám, které mají zájem o svěření do pěstounské péče, poradenství co nejbližší jejich místu pobytu, aby nebyli nuceni dojíždět s žádostí o poradenskou činnost do místa, kde se dítě nachází [1]. Pokud jsou žadatelé přihlášení k trvalému pobytu na různých místech a místně příslušné jsou tak dva správní úřady, je namístě subsidiárně uplatnit zásadu dle ust. § 11 odst. 2 zák. č. 500/2004 Sb. [2], tj. zásadu přednosti dohody více příslušných správních úřadů [22]. Pokud však mezi správními úřady k dohodě nedojde, v řízení pokračuje ten z nich, který zahájil řízení jako první a učinil tedy první úkon, případně u něhož byla jako u prvního podána žadatelem žádost. Pokud se místní příslušnost nepodaří stanovit ani výše uvedeným způsobem, stanoví místní příslušnost nejbližší společný instančně nadřazený orgán formou usnesení. Za výjimku z uvedeného stanovení místní příslušnosti lze považovat i skutečnost, kdy je dítě nalezeno v babyboxu, protože u nalezeného dítěte není trvalý pobyt znám. Za příslušný správní orgán lze tedy považovat OSPOD příslušný dle místa, kde se babybox nachází.

Velmi často využívaným institutem v souvislosti se zajištěním ochrany práv nezletilých dětí je dožádání. S odkazem na ust. § 62 zák. č. 359/1999 Sb. [1] může úřad obce s rozšířenou působností, byl-li jmenován opatrovníkem dítěte v řízení, které se koná u jiného soudu, než je soud příslušný podle místa trvalého pobytu dítěte, požádat obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu je věc soudem projednávána, o zastoupení dítěte a postoupit mu spisovou dokumentaci dítěte spolu se stanoviskem. Dožádaný obecní úřad je povinen dožádání vyhovět a dítě v řízení zastoupit. Stejně tak lze využít dožádání v případě, že se jedná o zajištění dítěte v rodině za účelem provedení šetření u jiných osob, případně je povinen vyhovět i v situaci, že se jedná o zprostředkování poradenství pro rodiče, jehož dítě je umístěno do zařízení pro výkon ústavní výchovy. Přiměřeně lze využít také dožádání, jde-li o trestní řízení proti dítěti či správní řízení, jehož je dítě účastníkem. Do-

žádání nelze využít pro vykonání návštěvy dítěte s nařízenou ústavní výchovou [1]. Institut dožádání charakterizuje situaci, kdy je upřednostněn princip hospodárnosti a efektivnosti výkonu veřejné správy. Umožňuje správnímu úřadu uspořít finanční prostředky za jízdu do místa, které je mimo územní dosah výkonu státní správy, a čas strávený na cestě. Je však faktem, že dožádaný úřad nemůže dožádání odmítnout, je tak nucen vykonávat dožádané úkony bez nároku na možnost jakékoliv finanční kompenzace a představuje vedle běžné činnosti další pracovní zatížení.

Určení trvalého pobytu

Místem trvalého pobytu se dle ust. § 10 zák. č. 133/2000 Sb. [3] rozumí adresa pobytu občana ČR, kterou si zvolí zpravidla v místě, kde má rodinu, rodiče, byt nebo zaměstnání, a to v objektu označeném číslem popisným nebo evidenčním, který je určen pro bydlení, ubytování nebo individuální rekreaci. Za místo trvalého pobytu dítěte v době jeho narození se ze zákona považuje místo trvalého pobytu matky dítěte, pokud zákonní zástupci dítěte neoznámí jinou adresu trvalého pobytu dítěte. Nemá-li matka dítěte státní občanství ČR, je místem trvalého pobytu v době jeho narození místo trvalého pobytu otce. Za dítě mladší 15 let mohou změnu místa trvalého pobytu dítěte provést jeho zákonní zástupci. V případě dětí cizinců, které nejsou na území ČR hlášeny k trvalému pobytu dle zák. č. 133/2000 Sb. [3], je pro určení místní příslušnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí rozhodující místo pobytu, na kterém dítě pobývá v souladu se svým oprávněním k trvalému nebo přechodnému pobytu na území ČR [23].

Obecní úřad obce s rozšířenou působností, jemuž je adresováno dožádání místně příslušného OSPOD, který má dítě zařazeno ve své základní evidenci, zapisuje dítě do pomocného rejstříku Nom, tedy spis Nom podle čl. 11 a 12 Směrnice o vedení spisové dokumentace. Předmětem takového dožádání, s povinností vést spisy Nom, může být s odkazem na ust. § 62 zák. č. 359/1999 Sb. [1] zejména:

- a) zastupování dítěte v řízení u soudu, v trestním řízení nebo správním řízení v obvodu dožádaného obecního úřadu obce s rozšířenou působností, kde předmětem nemusí být pouze zastupování nezletilého dítěte jako pachatele trestného činu či přestupku, ale také jeho zastupování v roli svědka či poškozeného;
- b) dlouhodobější sledování poměrů dítěte, které fakticky pobývá mimo adresu místa trvalého pobytu;
- c) podání zprávy o poměrech dítěte nebo rodičů žijících v obvodu dožádaného obecního úřadu s rozšířenou působností;
- d) vykonání návštěvy dítěte v rodině nebo u jiných osob, které se nacházejí v obvodu dožádaného obecního úřadu obce s rozšířenou působností;
- e) dožádání o zprostředkování odborné poradenské pomoci pro rodiče, jehož dítě bylo umístěno do zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy;
- f) dožádání o vykonání návštěvy dítěte, jež bylo svěřeno do výchovy jiné osoby, která je odpovědná za jeho výchovu a zdržuje se v obvodu dožádaného úřadu;
- g) často je tento institut využíván Úřadem pro mezinárodní právní ochranu dětí se sídlem v Brně, který zastu-

puje zájmy nezletilých tam, kde se v řízení objevuje mezinárodní prvek [23].

Místní příslušnost soudů k jednání o nezletilých dětech

Příslušnost opatrovnických soudů je procesně upravena zák. č. 292/2013 Sb. [4]. Jedná se o speciální právní úpravu, která má přednost před obecnou právní příslušností soudů, jež je ukotvena v zák. č. 99/1963 Sb. [5]. Tato nová právní úprava reagovala na přijetí zák. č. 89/2012 Sb. [6], občanského zákoníku, který nově komplexně upravuje rodinné právo a novelu zák. č. 359/1999 Sb. [1], o sociálně-právní ochraně dětí. Místní příslušnost soudů je v tomto případě upravena obecně ust. § 4 zák. č. 292/2013 Sb. [4], odst. 1 takto: „Pro řízení je příslušný obecný soud osoby, v jejímž zájmu se řízení koná, nestanoví-li tento zákon jinak“ [4]. Pro zjištění místní příslušnosti ve vztahu k zákonnému zástupci nezletilého je důležité znát obsah pojmu obecný soud, který je definován tak, že obecným soudem fyzické osoby je soud, v jehož obvodu má člověk bydliště, což je místo, kde se osoba usadila v úmyslu tam trvale pobývat, nikoliv tedy pouze na přechodnou dobu, ať už plyne jeho pobyt v určeném místě z nutnosti zde pracovat, či z jiného důvodu. V rozsudku nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2005 pod sp. zn. 30 Cdo 444/2004 je uvedeno, že „obsah pojmu ‚bydliště‘ není totožný s obsahem pojmu ‚trvalý pobyt‘, kterého užívají předpisy správního práva upravující evidenci obyvatel. Bydlištěm fyzické osoby se rozumí obec, resp. městský obvod, v němž tato osoba bydlí s úmyslem se zde trvale zdržovat. Bydlištěm je zejména místo, kde má fyzická osoba svůj byt, rodinu, případně kde pracuje, jestliže tam bydlí. Místo, kde se fyzická osoba pouze zdržuje, je, na rozdíl od místa bydliště, místem, kde se tato osoba zdržuje bez úmyslu zdržovat se tam trvale. Fyzická osoba se může zdržovat nebo mít bydliště na více místech“. V této souvislosti není primárně tak důležitý stav evidenční, tedy skutečnost, kde je fyzická osoba evidována k trvalému pobytu. Vedle tohoto ustanovení, které má obecnou povahu, je pro určení místní příslušnosti soudu u nezletilých dětí speciálním ustanovením § 4 odst. 2 zák. č. 292/2013 Sb. [4], který zakládá místní příslušnost soudu k nezletilým takto: „Obecným soudem nezletilého účastníka, který není plně svéprávný, je soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, v případě jiných rozhodujících skutečností, své bydliště.“ Jedná se o soud, v jehož obvodu se dítě fakticky zdržuje (je mu nejbližší). Toto ustanovení neplatí v případech, kdy je nezletilý bez dohody nebo rozhodnutí soudu „unesen“ jedním z rodičů. O dohodu rodičů se však může jednat i tehdy, jestliže o bydlišti rozhodne pouze jeden z nich a druhý tomuto rozhodnutí, ač o něm ví, neodporuje. Nedojde-li však mezi rodiči k dohodě, je za bydliště nezletilého nutno považovat místo, na kterém se rodiče naposledy shodli, protože dohodu lze změnit pouze dohodou či rozhodnutím soudu. Na základě rozhodnutí soudu o nezletilých dětech je bydliště určováno v případech, kdy o bydlišti nerozhodují rodiče oba, ale pouze ten z rodičů, jemuž bylo dítě svěřeno do výchovy, případně třetí osoba, jako je osvojitel či pěstoun. Určení obecního soudu lze stanovit také na základě jiných rozhodujících skutečností, např. tehdy, má-li nezletilý jen jednoho rodiče. V usnesení ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 19 Co 387/2011

Krajský soud v Hradci Králové dovodil, že „jinou rozhodující skutečností určující místní příslušnost soudu pro nezletilé se rozumí např. případ, kdy otec vykázal matku nezletilého dítěte i s dítětem z domu a tím je donutil k přestěhování do místa, kde si matka opatřila společné bydlení s dítětem. Neopustila tedy společné bydliště bez vědomí otce, nýbrž najala si byt k bydlení. Toto lze považovat za jinou rozhodující skutečnost ve smyslu přenesení příslušnosti k tomuto soudu“ [24].

Za dobu platnosti nové právní úpravy zákona o zvláštních řízeních soudních zatím není přijato mnoho rozsudků, které by bylo možné využít k určení místní příslušnosti k projednání věci péče o nezletilé, ale v případě správy majetku nezletilého lze využít judikátu z usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22. 8. 2014, sp. zn. 93 Co 430/2014, který uvádí: „Pokud nemá nezletilý bydliště na území České republiky a je-li i přes tuto skutečnost dána pravomoc českých soudů, Nejvyšší soud určí, který soud věc projedná, a rozhodne dle ust. § 11 odst. 3 písm. c) občanského soudního řádu“ [25].

Pro úplnost je nutné uvést, že bydliště v hmotněprávním smyslu je nově upraveno v ust. § 80 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník [6], kde je uvedeno: „Člověk má bydliště v místě, kde se zdržuje s úmyslem žít tam s výhradou změny okolností trvale; takový úmysl může vyplývat z jeho prohlášení nebo z okolností případu. Uvádí-li člověk jako své bydliště jiné místo než své skutečné bydliště, může se každý dovolat i jeho skutečného bydliště. Nemá-li člověk bydliště, považuje se za ně místo, kde žije. Nelze-li takové místo zjistit, anebo lze-li je zjistit jen s neúměrnými obtížemi, považuje se za bydliště člověka místo, kde má majetek, popřípadě místo, kde měl bydliště naposledy.“ Toto ustanovení má obecný význam v soukromém právu. Odvozuje se od jeho přirozené potřeby usidlování se a samo od sebe nesouvisí s jinými místy spojenými s jinými aktivitami člověka. Není vyloučeno, aby se člověk zdržoval trvale na více místech a v tomto případě je každé toto místo jeho bydlištěm. Procesní právo tak navazuje na tuto úpravu.

Obecně se ve věcech péče o nezletilé, ve kterých je opatrovnícký spis veden ode dne zahájení řízení až do zletilosti dítěte, místní příslušnost určuje ke dni zahájení řízení a přetrvává až do jeho skončení, ke změně může dojít pouze podle ust. § 5 zák. č. 292/2013 Sb. [4]. Speciální právní úprava přenesení místní příslušnosti pak v těchto věcech vylučuje možnost přikázání věci jinému soudu z důvodu vhodnosti dle ust. § 12 odst. 2 zák. č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu [5], v případech, kdy důvodem pro přikázání věci jinému soudu je trvalá změna okolností, podle nichž se posuzuje místní příslušnost. (Tato skutečnost byla judikována např. v usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 13. 6. 2003 sp. zn. 30 Co 352/2003 nebo v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 26 Nd 66/2006 a ze dne 24. 2. 2011, sp. zn. 4 Nd 43/2011.) Přenesení příslušnosti řeší ust. § 5 zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, takto: „Změní-li se v řízení ve věcech soudu o nezletilé..., podle nichž se posuzuje příslušnost, může příslušný soud přenést svoji příslušnost na jiný soud, je-li to v zájmu nezletilého... jestliže soud, na něž byla příslušnost přenesena, s přenesením nesouhlasí, předloží věc k rozhodnutí, pokud otázka přenesení příslušnosti nebyla již odvolacím soudem rozhodnuta, svému nadřízenému soudu, kde rozhodnutím tohoto soudu je vázán i soud, který příslušnost přenesl“ [25].

Obecně platí, že je v zájmu nezletilého, aby v řízení rozhodoval soud, který je nejbližší a má o nezletilém dítěti k dispozici v nejkratší době co nejúplnější a bezprostřední informace. Proto přenesení místní příslušnosti soud pečlivě zvažuje s ohledem na skutečně podložené informace na základě podání zákonných zástupců, případně pracovníků OSPOD, kteří hájí zájmy nezletilých a mají rovněž právo se vždy k takovému přenesení vyjádřit a případně i využít podání odvolání, je-li to v zájmu nezletilého. Rovněž soud velmi pečlivě zkoumá, zda se nejedná pouze o účelové obstrukční jednání. Přenesení příslušnosti v takové rozjednané věci často vzbudí pochybnosti, zda nejde o účelové rozhodnutí v úmyslu či v podvědomé snaze vyhnout se rozhodování. Soud, na který byla takto místní příslušnost přenesena, se bude bránit a zcela zbytečně bude putovat spis tam a zpět a dojde k prodloužení sporu, což zcela jistě není v zájmu nezletilých dětí. Za nevhodné se jeví přenesení příslušnosti ve chvíli, kdy je podán návrh na vydání předběžného opatření, protože by nemohla být dodržena lhůta pro vydání předběžného opatření, která činí u bezodkladných opatření 24 hodin u rozhodnutí ve věcech předběžné úpravy péče o nezletilé, 48 hodin u věcí týkajících se předběžné ochrany před domácím násilím a u ostatních předběžných opatření 7 dnů. Další problém může nastat v situaci, kdy místně příslušných soudů k jednání je několik. Pokud rodiče mohou mít více rovnocenných bydlišť, mohou mít po jejich dohodě různá bydliště i jejich děti. Obecně platí, že první jednání se může konat u kteréhokoliv z nich. Obdobný případ může nastat, pokud rodiče mají více dětí a každé z nich má jiné bydliště. V zásadě platí, že ohledně všech dětí jedné rodiny má být vedeno jedno řízení a jeden spis u jednoho soudu. Je v zájmu nezletilých dětí, aby v případě výše uvedených skutečností vždy bylo pracovníky OSPOD či zákonnými zástupci při prvním podání zvažováno, který z místně příslušných soudů zvolit. Svou roli zde hraje rovněž příslušný OSPOD, který vede spis o nezletilém dítěti, musí kooperovat s ostatními příslušnými orgány, aby skutečně bylo učiněno podání v souladu se zájmy nezletilých u soudu, který je jim nejbližší. V případě, že požadavek na přenesení příslušnosti bude navazovat na vývoj situace v rodině v důsledku jejího přemístění, bude následovat návrh na změnu místní příslušnosti k jinému soudu, přičemž bude zcela určité docházet k neúměrnému prodlužování doby k rozhodnutí ve věci, což rozhodně není v zájmu jistoty nezletilých dětí.

Místní příslušnost soudů u jednotlivých druhů řízení dle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních [4], je upravena tak, že například v řízení určení a popření otcovství je příslušný v souladu s ust. § 417 tohoto zákona obecný soud dítěte a podpůrně pak obecný soud matky. V případech, kdy se nezletilé dítě ocitlo ve stavu nedostatku řádné péče nebo je-li ohrožen život dítěte či je narušen jeho normální vývoj nebo jiný důležitý vážný zájem, může soud vydat předběžné opatření v této věci, kde se místní příslušnost řídí ust. § 453 uvedeného zákona, kde k rozhodnutí o návrhu předběžného opatření je příslušný obecný soud navrhovatele. V řízení péče soudu o nezletilé a výkonu jejich rozhodnutí, které je nejčastějším řízením v této věci, je příslušnost řešena dle ust. § 467 tohoto zákona, kde příslušný k řízení v těchto věcech je obecný soud nezletilého,

a není-li příslušný soud znám nebo nemůže-li včas zakročit, zakročí soud, v jehož obvodu se nezletilý zdržuje. Jakmile je to však možné, postoupí věc soudu příslušnému. Za bydliště nezletilého se považuje obec, ve které nezletilé dítě převážně uspokojuje potřebu bydlení a nachází se zde byt či obdobný prostor, kde převážně přespává, tráví část volného času a ve kterém má osobní věci. Současně má zde další blízké zázemí, zejména rodinu, sourozence apod. Za další zázemí lze považovat skutečnost, že zde chodí do školy, k lékaři apod. Stejně jako u dospělých se nemusí vždy místo skutečného bydliště shodovat s místem trvalého pobytu. Je zřejmé, že pokud tomu tak je, místní příslušnost OSPOD v souladu s platnou právní úpravou je stanovena jednoznačně v místě trvalého bydliště nezletilého i přes skutečnost, že OSPOD dítě nikdy neviděl a dítě se zde nezdržuje. Nezletilý však o svém bydlišti nemůže rozhodovat sám. Může být založeno dohodou rodičů, rozhodnutím soudu či jinými rozhodnými skutečnostmi. Z formálního hlediska lze považovat za významné i usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 5 Nc 595/2004: „*Usnesení soudu o přenesení působnosti musí být doručeno i nezletilým dětem, zastoupeným kolizním opatrovníkem. Dokud tomu tak není, nemůže usnesení o přenesení místní příslušnosti nabýt právní moci, protože nebyla pravomocně přenesena*“ [4]. Fakticky pak následuje situace, kdy kolizní opatrovník, kterým je zpravidla obecní úřad s rozšířenou působností, kde je začleněn OSPOD, jenž vede spis o nezletilém dítěti podle místa jeho trvalého bydliště, v zájmu hájení nezletilého by měl zvážit, zda přenesení místní příslušnosti je skutečně v zájmu nezletilého a případně využít odvolání k vyjádření nesouhlasu s přenesením, pokud jsou zde skutečně důvody, které svědčí ve prospěch nezletilého. Pokud však soud pravomocně přenesl místní příslušnost na jiný soud, je nutné se jednání zúčastnit v místě, kam byla příslušnost přenesena, případně využít institutu dožádání u jiného OSPOD, aby zájmy nezletilého zastoupil v místě, kde je nově příslušnost přenesena. Zde však musí zaslat rovněž spisovou dokumentaci, případně požádat o došetření situace v místě, kde se nezletilý se svým zákonným zástupcem zdržuje. Pokud se zúčastní sám, hájí zde zájmy nezletilého pracovník, který po celou dobu s rodinou jednal, nezletilého osobně zná, prováděl místní šetření v rodině a plně tak může hájit zájmy nezletilého se znalostí věci. Zvýší se náklady na činnost tím, že se musí přepravit do sídla soudu, kam byla přenesena místní příslušnost, a je nutné zmínit i čas, který stráví na cestě. Postoupí-li však spis cestou dožádání jinému OSPOD, vyjádří současně i svůj názor na věc, ale zájmy nezletilého zde hájí zaměstnanec dožádaného OSPOD, který nikdy předtím rodinu neviděl a informace čerpá pouze ze spisu, který mu byl předložen. Je otázkou, jak efektivně může zájmy nezletilého hájit, pokud s ním osobně nejednal a nezná širší souvislosti případu. Dožádané úřady jsou zpravidla úřady v místě sídla soudu. Fakticky se však v ročních výkazech počty dožádání nevykazují samostatně, ale pouze v rámci evidence spisů Nom, spolu s dalšími případy například poradenské činnosti pro nezletilé, které nepatří do jejich evidence. Dožádání u jiných orgánů se nijak finančně nekompenzuje a ani dožádaný OSPOD nemůže tento úkon odmítnout, protože to právní úprava neumožňuje. Zejména pro dožádané úřady je tato činnost velmi zatěžující vzhledem ke skutečnosti, že ji

nelze zařadit do výkonu běžně plánované agendy pracovníků OSPOD, je vykonávána navíc k činnosti každého z nich, často nemají ani možnost si případně vyžádat doplnění informací od pracovníka, který spis u příslušného OSPOD vedl a s rodinou jednal.

Metodika a charakteristika souboru

Zkoumání místní příslušnosti soudů a OSPOD je součástí širšího výzkumu, při kterém bylo osloveno celkem deset vedoucích pracovníků OSPOD a deset soudců opatrovnícké agendy u okresních soudů se zaměřením na zkoumání názoru na rozdílnou místní příslušnost a navazujících problémů u těchto orgánů plynoucích z rozdílné místní příslušnosti. V souladu se zvoleným cílem byl kvalitativní výzkum proveden formou strukturovaných rozhovorů s deseti soudci rodinného práva a deseti vedoucími pracovníky OSPOD cíleným položením otázky.

Výsledky a diskuse

Kvalitativní výzkum by proveden formou strukturovaných rozhovorů cíleným položením otázky „*Jak vnímáte rozdílnou místní příslušnost soudu podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí?*“. Jak z odpovědí obou oslovených skupin vyplývá, devět respondentů z oslovených soudů vnímá rozdílnou místní příslušnost jako problematickou, jeden soud nikoliv, u všech dotázaných OSPOD je rozdílná místní příslušnost soudů a OSPOD vnímány negativně, jako skutečnost, která v širších souvislostech zatěžuje činnost obou orgánů. Z celkového počtu 20 dotázaných respondentů se 18 respondentů shoduje, že by se měla místní příslušnost soudů a OSPOD k jednání o dětech sjednotit. Všichni oslovení vedoucí pracovníci OSPOD vyjádřili názor, že vidí rozdílnou místní příslušnost jako nevhodnou a zatěžující a všichni se přiklání ke sjednocení příslušnosti jak soudů, tak i OSPOD dle místa trvalého bydliště nezletilého dítěte.

Jako vhodnější se jeví příslušnost podle místa trvalého bydliště nezletilého dítěte také soudci ze soudu 2, který uvádí: „*Oba orgány mají své důvody, proč je zachována místní příslušnost oddělená. Byl bych pro příslušnost dle místa trvalého bydliště. Ale v rámci koncentrace řízení u soudů by příslušnost měla být zachována jednotná po zahájení řízení, což se snažíme praktikovat.*“

Se stanovením místní příslušnosti dle skutečného místa bydliště nezletilého dítěte souhlasí soudci ze soudů 1, 3, 4, 6, 7, 8. Jednotliví respondenti spojují své stanovisko také s odůvodněním, proč se jim jeví zvolená příslušnost vhodnější. Soudce ze soudu 1 se vyjadřuje takto: „*Byl bych pro sjednocení místní příslušnosti podle faktického bydliště. Zpravidla místně příslušný OSPOD je daleko a dožádání OSPODu v místě sídla soudu je nepraktické a informace jsou zprostředkovávané, někdy přes několik úřadů. OSPODy na to nemají dostatek lidí. Musí dožádání přijmout, ale neodpovídá to kvalitě zastoupení.*“ Soudce ze soudu 3 k věci uvádí: „*Já bych byl pro sjednocení příslušnosti samozřejmě soudu, ta by*

byla výhodnější, protože je to stav aktuální a konkrétní OSPOD v místě bydliště nezletilého dítěte má samozřejmě daleko lepší podmínky pro zjištění údajů, které potřebujeme k rozhodnutí, a pokud už tam byl nějaký úkon OSPODu z dřívější doby, byl z titulu té příslušnosti podle místa bydliště, tak by nebyl žádný problém si to předat.“ Soudce ze soudu 4 v rozhovoru uvedl: „Já bych se přikláněl k faktickému bydlišti dítěte. Tam, kde žije to dítě, kde bydlí, a tam by měly být i orgány zúčastněné nebo zainteresované.“ Soudce ze soudu 6 zastává tento názor: „Zprávu mi napíše vždy ten OSPOD v tom místě, kde se to dítě fakticky zdržuje, takže tohle je problém, na který upozorňujeme léta, a já se obávám, že asi to, že OSPOD je příslušný podle trvalého bydliště, je v podstatě z toho důvodu, aby se nám to dítě tzv. neztratilo – protože pokud maminky opravdu s těmi dětmi migrují, nemá pak nikdo šanci zjistit, kde vlastně ta máma s tím dítětem fakticky je.“ Soudce ze soudu 7 zaujal tento názor: „Rozdílnou příslušnost vnímám jako největší nedostatek a velký handicap. Pokud já mám vycházet z faktického bydliště dítěte, tzn. pro mne je obvyklý pobyt dítěte rozhodující, proč by totéž nemělo být rozhodující pro OSPOD? V případě rozdílného místa trvalého a faktického pobytu jmenujeme kolizním opatrovníkem OSPOD dle trvalého bydliště. Případně neshody OSPODů, kdo přijde na jednání, neřeším, co se týče toho vztahu mezi tím, kdo je podle trvalého bydliště příslušný, a tím, kdo tam skutečně přijde k jednání, tak o tom, co je mezi nimi, tím oni mě nezatežují.“ Soudce ze soudu 8 se vyjádřil takto: „Jednání se jmenovaný kolizní opatrovník účastní tak, že zpravidla požádá ten OSPOD, který koresponduje s faktickým bydlištěm, tedy místem, kde se dítě zdržuje. Pokud jim uložíme zjištění dalších okolností např. prošetřením poměrů, pohovory s dětmi z důvodu schválení právního jednání spočívajícího v ochraně majetku dětí, jako je výpověď ze stavebního spojení dětí apod. a je-li již dítě školou povinné a jedná-li se o jeho majetek, tak stejně provádí pohovor většinou dožádaný OSPOD, který pak u soudu vystupuje se znalostí věci. Ale je pravdou, že není příslušný dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Jsou v tom zbytečné zmatky. Jsem jednoznačně pro sjednocení místní příslušnosti podle místa, kde se dítě fakticky zdržuje.“

Rozdílnou místní příslušnost nevnímá jako problém soudce ze soudu 5. K věci uvádí: „... nemám žádnou zkušenost, že by mi to dělalo nějaký problém, protože u nás je praxe taková, že opatrovníka v řízení jmenuje dnes už vyšší soudní úřednice, takže mně se to vlastně dostane na stůl až v momentě, kdy opatrovník už je jmenovaný, takže já vlastně nad tím nepřemýšlím.“ Soudce ze soudu 9 se vyjádřil takto: „Opatrovnický spis je veden v místě trvalého pobytu nezletilého. Rozhodně tato rozdílná příslušnost nepřispívá ke kvalitě jednání soudu a zjištění údajů o nezletilých dětech. Zpravidla vyžadování zpráv prodlužuje jednání. Neumím vyjádřit nyní názor, jaká právní úprava je vhodnější, ale sjednocení je vhodné.“ Soudce ze soudu 10 zaujal k rozdílné místní příslušnosti postoj, že „vyvolává to problém, pokud příslušný OSPOD sice dítě v evidenci má, ale nic o něm neví, musí si dožádat zprávu v místě, kde se dítě zdržuje. Pokud dítě vůbec neznají, musí vypracovat zprávu i provést šetření na základě dožádání OSPOD, kde se dítě fakticky zdržuje. Mohou ještě požádat o zastupování dítěte u soudu jiný OSPOD. Takto jejich dožádání má celkem 3 části. Zbytečně to zdržuje. Soud má možnost přenést místní příslušnost na základě prokázání rodiče, že se zdržuje v konkrétním místě s úmyslem zdržovat se zde trvale. Ale naše přenášení místní příslušnosti má formální náležitosti a lhůty

k odvolání, které je nutné dodržet, a než se začne skutečně ve věci jednat, uplyne i půl roku, pokud nastane ještě řešení odvolání u nadřízeného soudu. Je jedno, jaká příslušnost bude zvolena, ale měla by být jednotná“.

Respondenti z řad vedoucích pracovníků OSPOD připojují svůj názor na problémy plynoucí z rozdílné místní příslušnosti v této podobě: vedoucí pracovník z OSPOD 1 uvádí: „Fakticky dítě v naší evidenci není, ale veškeré úkony provádíme v Nom evidenci, musíme zvládat vyplnit veškeré dokumenty jako Om – tedy řádně evidované, práce je stejná, ale nepočítá se nám do výkonů a nemáme na to dotaci. Soud by nás neměl ustanovit opatrovníky, pokud tady dítě nemá trvalé bydliště.“ Vedoucí pracovník OSPOD 2 k věci uvedl: „Zejména nám komplikuje rozdílná místní příslušnost účast při jednání soudu, kde musíme dojíždět, případně dožádat jiný OSPOD, zvyšují se náklady. A dožádáním případně zjišťovat pouze informace, pokud se dítě zdržuje jinde. Není to ani nijak finančně kompenzované. Práci děláme, ale není zaplacená.“ Vedoucí pracovník z OSPOD 3 zaujal tento postoj: „U nás to funguje jednodušeji, zavoláme kolegyni na příslušném OSPODu, OM-Kový spis si vyžádáme, doplníme údaje a máme aktuální informace a můžeme dále jednat. U soudů je procedura přenosu spisu složitější.“ Vedoucí pracovník OSPOD 4 k věci uvádí: „Opakovaně se nám stalo, že soud nám přenesl místní příslušnost do jiného místa, krátkodobě třeba do místa bydliště pěstounů, nebo potom nám byla přenesena příslušnost do místa trvalého bydliště matky, která rodila v utajeném režimu atd. V těchto případech se odvoláváme samozřejmě, protože z našeho pohledu je v zájmu nezletilého, aby bylo jednáno v místě, kde lze podat informace uceleně a se znalostí věci. Potom se však řízení prodlužuje zpravidla o rozhodnutí odvolacího soudu.“ Vedoucí pracovník OSPOD 5 uvedl: „Není možné řešit a přenášet odpovědnost na OSPODy s tím, že se musí účastnit jednání v jiném regionu, jak k tomu přijdou děti, které zastupují lidé, kteří je nikdy neviděli. Kde je nejlepší zájem dítěte? Na řadu věcí reagujete až při soudním jednání a skutečně můžete hájit a zasáhnout se znalostí věci. Je to stejné, jako když někoho zastupuje advokát, který klienta nikdy neviděl.“ Vedoucí pracovník OSPOD 6 uvedl: „Je to paradoxní, kolikrát dochází k situaci v rámci naší místní příslušnosti, kdy k nám spadají děti, které jsme v životě neviděli, protože tady také nikdy nebydlely. Matka je porodi u nás, má zde trvalé bydliště na úřadě. Dochází pak logicky k jednání v místě, kde se matka skutečně zdržuje. Sjednocení by zcela jistě přispělo k jednoduššímu vedení evidence.“ Vedoucí pracovník OSPOD 7 a 8 shodně vyjadřují názor na budoucí uspořádání místní příslušnosti takto: „Chystaná novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí uvažuje o příslušnosti podle faktického bydliště dítěte, což si myslím je absolutně nestabilní údaj, protože fakticky ze strany OSPODu nelze tuto skutečnost ověřit, jednak faktické bydliště může být na 14 dní a my budeme opatrovníkem dítěte, které jsme nikdy předtím neviděli a neznali a možná se s ním ani nestačíme potkat. Určitou stabilitu vidím v příslušnosti dle trvalého pobytu. Je zřejmé, že často nesouvisí s faktickým bydlištěm, ale nicméně je to alespoň dohledatelný údaj.“ Shodně se vyjadřuje vedoucí pracovník OSPOD 9: „Trvalé bydliště je stabilnější údaj pro určení místní příslušnosti, neumím si představit, jak by to bylo s určením místní příslušnosti dle skutečného pobytu dítěte. Je to nedohledatelný údaj, neviduje se. Závisí jen na tvrzení rodičů.“ Vedoucí pracovník OSPOD 10 pak shrnuje: „Mohu jen konstatovat, že tato právní úprava rozdílné místní příslušnosti

je problémem, který se musí řešit na úrovni parlamentu, změnou právní úpravy. Na nás dopadá po obsahové stránce naplnění právní úpravy a musíme se podřídit. Sjednocením úpravy místní příslušnosti by odpadlo neustálé žádání o zástup formou dožadání, který není dosud nijak finančně kompenzován zastupujícím OSPOD.“

Závěr

Rozdílná místní příslušnost k jednání o nezletilých dětech soudů a OSPOD je dlouhodobě diskutována a je předmětem kritiky zejména odborné veřejnosti. Z výše vyhodnoceného výzkumu je zřejmé, že všichni oslovení respondenti vidí rozdílnou místní příslušnost jako problematickou a přáli by si sjednocení. Ale každý z orgánů by zachoval příslušnost, která vyplývá z jeho praxe. Zde se tedy projevila rozdílnost názorů vedoucích pracovníků OSPOD a soudců opatrovnických soudů. Pouze jeden ze všech oslovených respondentů uvedl, že rozdílná místní příslušnost má své opodstatnění. Současná právní úprava rozdílné místní příslušnosti obou orgánů je snahou maximálně přiblížit výkon státní správy občanům, v tomto případě rodičům nezletilých dětí. OSPOD v roli kolizních opatrovníků může využít institut dožadání, který upřednostňuje princip hospodárnosti a efektivnosti výkonu veřejné správy a umožňuje správnímu úřadu uspořít finanční prostředky za jízdu do místa, které je mimo územní dosah výkonu státní správy, a čas strávený na cestě. Proti však stojí názor, zda je to skutečně v zájmu nezletilého, aby jeho zájmy zastupoval dožadovaný OSPOD, jehož zaměstnanci dítě nikdy neviděli, neznají širší souvislosti a vycházejí při hájení nejlepšího zájmu nezletilého pouze ze spisové dokumentace. I soudy mají možnost flexibilně reagovat na situaci, kdy se rodiče zdržují v jiném místě, než je jejich trvalé bydliště, a mohou přenést příslušnost k jinému soudu, je-li to pro dítě vhodné. Oba orgány mají tedy prostředky ke zefektivnění své činnosti. Pokud z uvedeného výzkumu u vedoucích pracovníků OSPOD vyplývá, že by místní příslušnost k jednání měla být zvolena dle místa trvalého pobytu nezletilých dětí, soudy by jednaly v tomtéž místě, vznikla by nutnost získat informace tam, kde se nezletilé děti fakticky zdržují. Bylo by tak stejně nutné provést dožadání OSPOD ke zjištění požadovaných informací v tomto místě. Náklady na dojíždění k soudu by se tak přenesly na rodiče nezletilých dětí. Pokud by byla zvolena místní příslušnost dle faktického bydliště, která vychází z místní příslušnosti soudů, jednalo by se v místě, kde se děti skutečně zdržují. OSPOD by nezletilé děti vedl v řádné evidenci spisů. Om a mohl by provést šetření v rodině, pohovory dětí a zastupoval by zájmy nezletilých se znalostí věci. Bylo by však velmi těžké zachytit pohyb migrujících rodičů. Do doby změny právní úpravy je však nutné vycházet ze situace, že hájení zájmu nezletilých dětí by mělo být upřednostněno před efektivností výkonu státní správy a institut dožadání zastoupení nezletilého nepříslušným OSPOD by měl být využíván pouze tam, kde je to nezbytně nutné.

Konflikt zájmů

Autorka prohlašuje, že si není vědoma žádného konfliktu zájmu týkajícího se uvedeného příspěvku.

LITERATURA

- [1] Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění (2016). [online]. [cit. 2016-04-15]. In: Sbírka zákonů České republiky, částka 111, s. 7662–7682. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/...sb111-99.pdf>
- [2] Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění (2016). [online]. [cit. 2016-04-15]. In: Sbírka zákonů České republiky, částka 174, s. 9782–9827. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/...sb174-04.pdf>
- [3] Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech, v platném znění (2016). [online]. [cit. 2016-04-15]. In: Sbírka zákonů České republiky, částka 39, s. 1865–1872. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/...sb039-00.pdf>
- [4] Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění (2013). [online]. [cit. 2016-04-15]. In: Sbírka zákonů České republiky, částka 112, s. 3186–3256. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/...sb0112-2013-292-2013.pdf>
- [5] Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění (2016). [online]. [cit. 2016-04-15]. In: Sbírka zákonů České a Slovenské republiky, částka 56, s. 383–428. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/...sb56-63.pdf>
- [6] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platném znění (2012). [online]. [cit. 2016-04-15]. In: Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky, částka 33, s. 1026–1366. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/...sb033-2012.pdf>
- [7] Swenson RA, Nash DL, Roos DC. Source credibility and perceived expertness of testimony in a simulated child-custody case. *Professional Psychology: Research and Practice* 1984;15(6):891–8. Doi: 10.1037/0735-7028.15.6.891.
- [8] Silverman RE. Making divorce quicker, less costly. *Wall Street Journal*, Oct 28, 2004, p. D 2.
- [9] Luftman V, Veltkamp L, Clark J, Lannacone S, Snooks H. Practice guidelines in child custody evaluations for licensed clinical social workers. *Clinical Social Work Journal* 2005;33(3):327–57. Doi: 10.1007/s10615-005-4947-4.
- [10] Guàrdia J, Peró M, Jarne A, Arch M. Child custody assessment: a field survey of Spanish forensic psychologists' practices. *European Journal of Psychology Applied to Legal Context* 2011;3(2): 107–28.
- [11] Vulliamy AP, Sullivan R. Reporting child abuse: pediatricians' experiences with the child protection system. *Child Abuse & Neglect* 2000;24(11):1461–70. Doi: 10.1016/S0145-2134(00)00199-X.

- [12] Duquette DN, Ramsey SH. Using lay volunteers to represent children in child protection court proceedings. *Child Abuse & Neglect* 1986;10(3):293–308. Doi: 10.1016/0145-2134(86)90005-0.
- [13] Kelly F, Fehlberg B. Australia's fragmented family law system: jurisdictional overlap in the area of child protection. *International Journal of Law, Policy and the Family* 2002;16(1):38–70. Doi: 10.1093/lawfam/16.1.38.
- [14] Brown T, Frederico M, Hewitt L, Sheehan R. Revealing the existence of child abuse in the context of marital breakdown and custody and access disputes. *Child Abuse & Neglect* 2000;24(6):849–59. Doi: 10.1016/S0145-2134(00)00140-X.
- [15] O'Neill M, Bagheri P, Sarnicola A. Forgotten children of immigration and family law: how the absence of legal aid affects children in the United States. *Family Court Review* 2015;53(4):676–97. Doi: 10.1111/fcre.12180.
- [16] Dickens J, Becket C, Bailey S. Justice, speed and thoroughness in child protection court proceedings: messages from England. *Children and Youth Services Review* 2014;46:103–11. Doi: 10.1016/j.childyouth.2014.08.010.
- [17] MacGavock L, Spratt T. Prevalence of adverse childhood experiences in a university population: associations with use of social services. *British Journal of Social Work* 2014;44(3):657–74. Doi: 10.1093/bjsw/bcs127.
- [18] Clemente M, Padilla-Racero D, Gandoy-Crego M, Reig-Botella A, Gonzalez-Rodriguez R. Judicial decision-making in family law proceedings. *The American Journal of Family Therapy* 2015;43(4):314–25. Doi: 10.1080/01926187.2015.1051895.
- [19] McConnell D, Llewellyn G, Ferronato L. Context-contingent decision-making in child protection practice. *International Journal of Social Welfare* 2006;15(3):230–9. Doi: 10.1111/j.1468-2397.2006.00409.x.
- [20] Edwards JLP. Confidentiality and the juvenile and family courts. *Juvenile and Family Court Journal* 2004;55(1):1–24. Doi: 10.1111/j.1755-6988.2004.tb00093.x.
- [21] Adams A. War of the wiretaps: serving the best interests of the children? *Family Law Quarterly* 2013;47(3):485–504.
- [22] Vedral J. *Správní řád – komentář*. Praha: Polygon; 2006, pp. 113–15.
- [23] Macela M, Hovorka D, Křístek A, Trubačová K, Zárasová Z. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, Komentář*. Praha: Wolters Kluwer; 2015.
- [24] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004, část občanskoprávní a obchodní. [online] [cit. 2016-02-05]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/2AFEF1381004FE31C1257A4E0065205C?openDocument&Highlight=0,obsah,pojmu,%E2%80%9Ebydli%C5%A1t%C4%9B%E2%80%9C,nen%C3%AD,toto%C5%BE%C3%BD,s,obsahem,pojmu,%E2%80%9Etrval%C3%BD,pobyt%E2%80%9C,,kter%C3%A9ho,u%C5%BE%C3%ADvaj%C3%AD,p%C5%99edpisy,spr%C3%A1vn%C3%ADho
- [25] Jirsa J, Dereová A, Doležal M, Havlíček K, Charvát P, Janek K et al. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha III. Zvláštní řízení soudní (podle stavu k 1. 1. 2015)*. Praha: Wolters Kluwer; 2015, p. 33.